

40. B Ö L Ü M

Alkol Bağımlılığında Hukuki Sorumluluk Değerlendirilmesi

Sedat SEVİÇİN¹
Abbas ATALAY²

Çağdaş toplumlarda medeni hukuk bireylere belirli hak ve ehliyetler tanımlamıştır. Her insanın doğumdan itibaren hak ehliyeti mevcuttur. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) 8 ve 9. Maddesinde, kişilerin haklara ve borçlara ehil olmada eşit oldukları, fiil ehliyeti tam olan kişilerin hak edinebilmesinin ve borç altına girebilmesinin kendi fiilleriyle mümkün olduğundan bahsedilir (1). Hak ehliyeti yani medeni haklardan yararlanma ehliyeti, hak ve borç sahibi olabilmelidir. Bu sahiplik aktif olmayan bir ehliyet olup sadece canlı doğma koşulu gerekli ve yeterlidir. Sağ doğumdan itibaren çocuk haklara ve borçlara sahip olma yetisi vardır miras edinebilir (2). Fiil ehliyeti ise kişilerin haklarını kullanmasını, sorumluluklar edinebilmesini gerektiren hak ve ödevleri kapsamaktadır. Fiil ehliyeti şahısların kamu düzeni ve sosyal yaşamda diğer kişilerle ilişkilerindeki hak, ödevler, yetki ve sınırları tanımlamaktadır (3).

Medeni kanuna göre kısıtlılığı bulunmayan ergin ve ayırt etme gücüne sahip her bireyin fiil ehliyetine sahip olduğu belirtilmiştir. Erken reşit olma durumu hariç 18 yaşını doldurmak

kişiyi ergin kılar. Ayırt etme gücü ile kısıtlılık hali, akıl hastalığı gibi birbirini içeren haller mevcut olsa da aslında ayrı iki durumdur. Ayırt etme gücü yaş küçüklüğü, akıl zayıflığı ya da hastalığı, sarhoşluk veya bunlara benzer nedenlerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan her bireyin ayırt etme gücüne sahip olduğu yani akla uygun şekilde davranma yeteneğinin bulunduğunu nitelemektedir (4).

Alkol veya madde kullanımına bağlı olarak kişide sosyal, psikolojik, biyolojik, hezeyan ve halüsinasyon gibi bazı bulgular olabileceği bilinmektedir. Meydana gelen bu klinik durum ise bağımlılıktır ve bağımlı olan kişi özellikle uzun dönemde kendisini veya ailesini sıkıntıya düşürebilir. Bu gibi durumlarda, bağımlı olduğu tıbben kanıtlanan kişilerin kendisini ve bakmakla yükümlü oldukları bireyleri korumak için Medeni Kanun 406. maddesine (*savurganlığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı veya mal varlığını kötü yönetmesi sebebiyle kendisini veya ailesini darlık veya yoksulluğa düşürme tehlikesine yol açan ve bu*

¹ Adli Tıp Uzmanı, Kasyeri Şehir Eğitim ve Araştırma Hastanesi, sedatsevicin@gmail.com

² Adli Tıp Uzmanı, Kasyeri Şehir Eğitim ve Araştırma Hastanesi, atalay_abbas@gmail.com

olgumuzda da literatürle uyumlu olarak kişi ilk muayenesinde kendisini bağımlı olarak tanımlamadığı, haftada sadece üç bira içtiğini, kumar alışkanlığı olmadığını, işlerinde iyi olup kendisine sorumluluk verildiği, kredi borçlarının her insanda olabilecek makul miktarlarda olduğunu belirtmiş olmakla birlikte ikinci görüşmeye birinci derece yakını yerine daha sonra arkadaşları olduğunu öğrendiğimiz ve eniştesi olarak tanıttığı kişi ile geldi ve yeniden birinci derece yakını ile gelmesi gerektiği şeklinde müzekkere yapıldıktan sonra eşi ve oğlu ile başvurdu. Yapılan muayeneler sonucu “Alkol Zararlı Kullanımı” tanısı konulup alkol bağımlılığı kapsamında değerlendirilerek bu durumunun kendisini veya ailesini darlık veya yoksulluğa düşürme tehlikesine yol açacağı ve bu nedenle bakıma ve korunmaya muhtaç olacağından kısıtlanmasının uygun olduğu değerlendirilmiştir.

Sonuç

Alkol zararlı kullanımı hukuki ehliyet olgularında nadir görülen bir durum olup multidisipliner bir yaklaşım gerektirmekte, kişiden alınan anamnez ile ayrıntılı psikiyatrik muayenenin yanı sıra bağımlı kişilerin mevcut durumlarını saklama, bağımlı olmayıp normal bir alkol kullanıcısı olduğunu belirtme eğiliminde olacağı unutulmamalı bu nedenle klinik ve laboratuvar bulgularıyla birlikte birinci derece yakınlarından alınacak anamnez büyük önem taşımaktadır.

Kaynaklar

1. Aydoğdu, H. İ., Askay, M., Kırıcı, G. S., & Özer, E. 18-65 yaş aralığındaki kişilerde hukuki ehliyetin değerlendirilmesi. *The Bulletin of Legal Medicine*, 23(2), 100-105: doi: 10.17986/blm.2017331583
2. Polat O. Hukuki Ehliyet. *Adli Psikolojiye Giriş*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2017;38-44.
3. Soysal H. *Adli Psikiyatri*. İstanbul: Özgür Yayınları, 2012.
4. Koç S. *Adli Tıp ve Ruhsal Bozukluklar-Adli Psikiyatri*. Adli Tıp Ders Kitabı. İstanbul: Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, 2011;551-595.
5. Türk Medeni Kanunu. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/12/20011208.htm>
6. Demirel, Ö. F., Balcıoğlu, İ. Alkol ve Madde Bağımlılığında Ceza Sorumluluğu ve Fiil Ehliyeti. *Yeni Syposium Dergisi*, 2015;53, 27-32. DOI: 10.5455/NYS.20150309011520
7. Sudhinaraset, M., Wigglesworth, C., & Takeuchi, D. T. “Social and cultural contexts of alcohol use: Influences in a social-ecological framework.” *Alcohol research: current reviews* (2016).
8. Kovács, I., Pribék, I. K., Demeter, I., Rózsa, S., Janka, Z., Demetrovics, Z., & Andó, B.. The personality profile of chronic alcohol dependent patients with comorbid gambling disorder symptoms. *Comprehensive Psychiatry*, (2020);101, 152183.
9. Rehm, J., Mathers, C., Popova, S., et al. Global burden of disease and injury and economic cost attributable to alcohol use and alcohol-use disorders. *Lancet* 2009;373(9682):2223–2233.
10. Özden SY. *Adli Psikiyatri*. Ankara: Nobel; 2015.
11. Gökçeimam, P. Ş., Sünbül, E. A., Gökbakan, A. M., et al. Bir Psikiyatri Dal Hastanesi Sağlık Kuruluna vesa-yet uygunluğu açısından gönderilen kişilerin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, (2019);20(6), 627-634.
12. Uğurlu, G. K., Uğurlu, M., Turhan, L., et al. Alkol bağımlılarında işlevsel olmayan inançlar: karşılaştırma-lı bir çalışma. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, (2012);1, 113-120.